

DOI: <https://doi.org/10.32626/2309-9763.2020-29-330-343>
УДК 378.016:78

Мкртічан Оксана Альбертівна,

кандидат педагогічних наук, доцент,
докторант кафедри педагогіки

Харківський національний педагогічний університет імені Г.С. Сковороди
м. Харків, Україна

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0003-4962-3631>

mkrkichan79@gmail.com

ФОРМИ ТА МЕТОДИ ОРГАНІЗАЦІЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ВИХОВАТЕЛІВ ДО МУЗИЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Анотація. Важливим періодом у підготовці майбутніх вихователів до педагогічної творчості є період навчання в закладі вищої освіти, де закладаються теоретичні й методичні основи формування готовності майбутнього фахівця до професійної діяльності, зокрема музичної, у закладі дошкільної освіти. Період навчання здобувачів освіти пов'язаний із професійним становленням особистості майбутнього фахівця. Від рівня підготовки майбутнього вихователя залежить музично-творчий розвиток дітей. Метою статті є визначення форм, методів та прийомів, які сприяють ефективній організації підготовки майбутніх вихователів до розвитку музичних здібностей дітей дошкільного віку. У статті використано методи наукового дослідження – аналіз, зіставлення, узагальнення для вивчення наукової літератури з окресленої проблеми. У дослідженні визначено характеристику суті поняття «підготовка майбутніх вихователів». Основою музично-педагогічної підготовки є розвиток музичних здібностей здобувачів освіти, що передбачає не тільки слухання, вивчення музичного матеріалу, але й навчання майбутніх вихователів самостійно здобувати, оновлювати та вдосконалити свої знання, а також розвиток у них творчого мислення. Схарактеризовано етапи підготовки майбутнього вихователя до музичної діяльності, зокрема, на першому етапі в процесі навчання відбувається формування спрямованості студентів на майбутню музично-педагогічну діяльність; другий – включає накопичення теоретичних музично-педагогічних знань здобувачами освіти, а також формування дослідницьких умінь; третій етап дає змогу оптимізувати процес формування практичних і інтелектуальних умінь і навичок; четвертий – націлений на закріплення отриманих умінь і навичок щодо розвитку музичних здібностей дітей у процесі педагогічної практики студентів; на завершальному відбувається самостійна педагогічна діяльність, яка проявляється в активному й адекватному використанні отриманих знань, умінь і навичок у процесі розвитку музичних здібностей дошкільнят. Зазначено, що вдосконалення професійної діяльності майбутніх вихователів відбувається за допомогою аудиторних (лекційні семінарські, лабораторні, практичні, індивідуальні заняття) і позааудиторних (концерти і їхні різновиди, музичні конкурси, музичні студії, фестивалі, майстер-класи, творчі зустрічі) форм роботи.

Ключові слова: підготовка майбутніх вихователів; організація; освітній процес; здобувачі освіти; форми; методи; прийоми.

1. ВСТУП /INTRODUCTION

Постановка проблеми. Дошкільна освіта є найбільшою ланкою сучасної української освітньої системи. Нові вимоги щодо визначення структури, умов реалізації програми дошкільної освіти безпосередньо впливають на роботу педагогічних кадрів. Сучасні дошкільні освітні установи, забезпечуючи розвиток, виховання та навчання дітей, відчувають певні кадрові проблеми. Зокрема, відзначається дефіцит вихователів, невідповідність традиційної освіти сучасним запитам суспільства, система перепідготовки та підвищення кваліфікації, що гальмує розвиток кадрового потенціалу, який здатний забезпечити сучасний зміст освітнього процесу.

Пріоритетними завданнями дошкільної освіти є особистісний розвиток дитини, турбота про її емоційне благополуччя, розвиток уяви та творчих здібностей, формування здібностей дітей до співпраці з іншими людьми. Ці завдання визначені ставленням до дошкільного віку, як до унікального періоду розвитку особистості. Цінність дошкільного періоду розвитку та його значення для всієї подальшої життєдіяльності людини накладають особливу відповідальність на вихователів закладу дошкільної освіти.

Отже, розвиток системи освіти безпосередньо пов'язаний із проблемою професійного розвитку вихователів, а сучасні вимоги до особистості та змістом її професійної діяльності припускають наявність вміння ефективно працювати в соціально-педагогічних умовах, що постійно змінюються.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Процеси реформування освіти дають змогу стверджувати про те, що педагог, викладач, вихователь – головні рушійні сили сучасних перетворень. Удосконалення системи освіти в Україні, підвищення рівня її якості потребує створення умов для становлення здобувача освіти як майбутнього фахівця, а на етапі його підготовки закладаються основи професіоналізму. Г. Беленька [6], Ю. Волинець [7], Л. Галаманжук [9], О. Савченко [25], Н. Давкуш [12] та інші досліджували питання професійної підготовки майбутніх фахівців. Проблеми професійної підготовки особистості висвітлювали І. Бех [5], О. Дубасенюк [14], Л. Кондрашова [18] та ін.

Останніми роками в багатьох дослідженнях розкриваються питання підготовки майбутніх вихователів у ЗВО, визначені завдання сучасної вищої освіти щодо надання знань та підготовки фахівця, який визначає своє місце в суспільстві, творчо використовує здобуті знання в діяльності, критично оцінює досягнуте (Г. Беленька [6], І. Гавриш [8], І. Зязюн [16], Л. Кондрашової [18], О. Савченко [25]).

Е. Бахіча [4], А. Богуш [13], Н. Гавриш [13], Л. Хоружа [23] розглядають зміст підготовки майбутніх фахівців як сукупність знань: загальноосвітніх, морально-етичних і професійних.

У наукових роботах О. Гуренко [11], І. Залєсової [15], О. Дубасенюк [14] зазначено форми організації навчального процесу, що спрямовані на комплексне засвоєння знань і способів практичної діяльності.

2. МЕТА ТА ЗАВДАННЯ /AIM AND TASKS

Мета дослідження полягає у визначенні форм, методів та прийомів, які сприяють ефективній підготовці майбутніх вихователів ЗДО.

Відповідно до зазначеної мети в статті поставлено такі **завдання**: з'ясувати через вивчення літературних джерел необхідність застосування форм та методів щодо підготовки фахівця до музично-педагогічної діяльності; визначити важливість умов щодо забезпечення розвитку музичних здібностей студентів.

3. РЕЗУЛЬТАТИ ДОСЛІДЖЕННЯ / RESEARCH FINDINGS

Нині особливо гостро постає проблема забезпечення ЗДО професійними педагогічними кадрами, здатними до ефективного розв'язання освітніх завдань. Складність такої проблеми на сучасному етапі зумовлена багатьма соціально-економічними чинниками. Освітня робота в ЗДО базується на ключових позиціях гуманізації цілей і принципів педагогічної роботи з дітьми. Якість дошкільного виховання багато в чому визначається характером спілкування та взаємодії дорослого з дитиною.

Професійна підготовка майбутнього вихователя до взаємодії з дітьми дошкільного віку, робота щодо підвищення її ефективності має вдосконалювати як внутрішній (здатності до емоційного відгуку, співпереживання або «афективного розуміння» внутрішнього світу дитини), так і зовнішній компонент взаємодії (здатності вихователя стати на позицію дитини та діяти в ній), а також через професійне самовиховання та самоосвіту. Також важливим складником професійної підготовки є формування умінь і навичок фахівця, за допомогою яких він реалізує виховні та освітні цілі спілкування.

Специфіка навчання у ЗВО полягає в тому, що воно передбачає не тільки вивчення теоретичних знань і необхідних практичних умінь, а й технологій оволодіння ними. Зокрема, здобувачі освіти мають опанувати елементи особистісно-орієнтованих педагогічних технологій, які будуть використані ними в практиці виховання й навчання дітей, щоби на кожному етапі виявлялися найважливіші функції особистості, а саме: вибір цінностей, рефлексування змісту своєї діяльності, реалізація здібностей і нахилів.

Аналіз досліджень показує, що особливості взаємодії вихователя з дітьми дошкільного віку впливають на психоемоційний і особистісний розвиток дитини (Л. Божович, Л. Виготський та ін.); тип ставлення до дітей і стиль керівництва ними визначають взаємини в дитячому суспільстві, його структуру, забезпечуючи стан задоволеності та психологічного комфорту дітей у ЗДО (Л. Башлакова та ін.). Тому у вихователів, які організують взаємодію з дітьми, мають бути сформовані професійно значущі особистісні якості, теоретичні та практичні знання, вміння й навички, мотиваційно-ціннісні відносини, що визначають професійну готовність до взаємодії, що ґрунтується на індивідуальному підході до дитини, й успішність його здійснення.

Так, з одного боку, підвищуються вимоги до вихователя, що працює з маленькою дитиною, підкреслюючи соціальну значущість і затребуваність його професії, а, з іншого боку, – низький рівень професійної підготовки вихователів до взаємодії з дітьми. Звідси виникає значущість проблеми формування в майбутніх вихователів готовності до взаємодії з дітьми як умови ефективного здійснення навчально-виховного процесу, підвищення професійної майстерності.

Питання професійної підготовки майбутніх вихователів до педагогічної діяльності розглядаються в роботах Т. Комарової, Л. Поздняк та ін., а також вивчаються засоби формування готовності до педагогічної діяльності, такі як науково-дослідна робота студентів, ситуаційно-рольова гра, інформаційні та діалогові технології навчання.

Ключовим поняттям дослідження є поняття «підготовка майбутніх вихователів», яку розуміємо як цілісний процес, спрямований на формування здатності майбутніх фахівців до набуття знань, умінь, професійного мислення, розвиток якостей особистості, які стимулюватимуть саморозвиток здобувача освіти та самовдосконалення в майбутній професійній діяльності [17].

Е. Абдуллін [2] підготовку здобувачів освіти визначає як цілісний процес із поетапною організацією, що спрямований на забезпечення розвитку педагогічної свідомості, системи спеціальних педагогічних умінь, особистості. Виділено три основні компоненти змісту педагогічної підготовки: загальний компонент, що включає педагогічні знання, здобуті під час вивчення педагогічних дисциплін; додатковий компонент – дисципліни за вибором, факультативи, компонент диференційованого й індивідуалізованого навчання й виховання визначає самостійну роботу майбутніх фахівців для розвитку творчих здібностей та індивідуального стилю діяльності. Кожен із компонентів складається з теоретичного і практичного блоків, що забезпечують формування знань і умінь.

Доцільно зазначити про те, що необхідність підготовки майбутніх вихователів, передбачає такі цілі:

- створення умов для диференціації змісту навчання із широкими та гнучкими можливостями побудови індивідуальних освітніх програм;
- встановлення рівного доступу до повноцінної освіти різними категоріями здобувачів освіти відповідно до їхніх здібностей, нахилів та потреб;
- забезпечення основ педагогічної грамотності, креативного мислення, творчих здібностей.
- забезпечення наступності між загальною та спеціальною освітою, більш ефективно підготувати до освоєння освітніх програм.

У ЗВО основними видами пізнавальної діяльності майбутнього вихователя є навчальна та наукова діяльність, яка є цілеспрямованою, є сукупністю дій, прийомів і операцій, забезпечуючи мотиваційну й активну включення суб'єктів діяльності в організований викладачами процес навчання.

Освітній процес в університеті базується на принципах науковості, гуманізму, демократизму, наступності та безперервності з урахуванням можливостей сучасних інформаційних технологій навчання та орієнтується на формування освіченої, гармонійно розвиненої особистості, здатної до постійного оновлення наукових знань, професійної мобільності та постійної адаптації до змін і розвитку в галузі техніки, технологій. Зважаючи на це визначаємо, що освітній процес має бути спрямованим і на формування в майбутніх вихователів знань, умінь, навичок музичної діяльності та стимулювання прагнення студентів до саморозвитку, що є складниками їхньої професійної компетентності.

Отже, з огляду на специфіку підготовки майбутнього вихователя до розвитку музичних здібностей дітей, а також логіку процесу професійної підготовки студентів у ЗВО, нами теоретично обґрунтовано та визначено п'ять етапів.

На першому етапі основний зміст навчання передбачає створення спрямованості студентів на майбутню музично-педагогічну діяльність загалом. Для цього використовуються різноманітні форми внутрішньогрупової діяльності (рольові ігри, колективні творчі справи, проблемні обговорення). Здобувачі освіти дістають перші навички професійного спілкування і взаємодії, у результаті чого в майбутніх вихователів формується спрямованість на фундаментальну музично-теоретичну підготовку.

Другий етап включає накопичення теоретичних музично-педагогічних знань здобувачами освіти, а також формування дослідницьких умінь. Він охоплює аудиторну підготовку, що ґрунтується на інтеграції предметів музично-естетичного циклу, і поєднується з різними формами семінарських занять (тренінги, проблемні обговорення тощо). Також здійснюється знайомство студентів із методами й методиками педагогічного дослідження в процесі вирішення педагогічних завдань, написання курсової роботи, рефератів.

Подальший етап дає змогу оптимізувати процес формування практичних і інтелектуальних умінь і навичок у майбутніх фахівців, сформувати їхнє мотиваційно-ціннісне ставлення до практичної діяльності з дітьми. Це створює передумови для творчого осмислення й використання знань, умінь і навичок, закладає фундамент подальшого професійного та особистісного вдосконалення. Для цього найбільш оптимальною формою роботи є семінар, у рамках якого здобувачі освіти актуалізують музично-педагогічні знання з питань розвитку музичних здібностей дітей, що надає можливість виробити на їхній основі необхідні практичні вміння й навички.

Четвертий етап націлений на закріплення отриманих умінь і навичок щодо розвитку музичних здібностей дітей у процесі педагогічної практики студентів. На цьому етапі відбувається поглиблення особистої мотиваційної основи діяльності, закріплення й розширення комунікативних механізмів у структурі особистості вихователя. Внаслідок оволодіння технологією у формі спеціально розроблених занять практика приймає яскраво виражений навчальний характер. Практичні заняття в ЗДО передбачають не тільки спостереження фронтальних форм роботи та їхній аналіз, а і спілкування з дітьми, виконання навчально-дослідних завдань діагностичного та навчального характеру. У результаті майбутні вихователі починають усвідомлено ставитися до вивчення спеціальних дисциплін, що проявляється в більш уважному сприйнятті лекційного матеріалу, у збільшенні кількості професійних питань, дискусій. Отже, вивчення музично-педагогічних дисциплін набуватиме особистісний сенс, забезпечуючи стійкий інтерес до музичної діяльності.

Завершальний, п'ятий етап, передбачає самостійну педагогічну діяльність, метою якої є підготовка майбутнього вихователя до умов самостійної професійної музичної діяльності, яка проявляється в активному й адекватному використанні отриманих знань, умінь і навичок у процесі розвитку музичних здібностей дошкільнят. На цьому етапі відбувається закріплення педагогічної спрямованості особистості, її самовизначення та утвердження як професіонала в середовищі ЗДО.

Форми роботи зі здобувачами освіти, методи та прийоми навчання на кожному етапі підібрані з урахуванням мети, передбачуваного результату і відповідають рівню розвитку мотиваційної сфери особистості.

Так, форми організації навчання – це способи взаємодії педагога зі здобувачами освіти в процесі виконання певних завдань. У таких способах реалізується зміст освіти, освітні технології, стилі, методи і способи навчання.

Основними формами організації освітнього процесу у вищій школі вважаємо навчальні заняття, виконання індивідуальних завдань, самостійну роботу майбутніх вихователів, практичну підготовку та контрольні заходи. Проте, лекція, практичне заняття, самостійна робота і проєктна діяльність студентів, студентська науково-дослідна робота, педагогічна практика є основними формами навчання.

Учені визначають такі форми організації навчання здобувачів освіти в процесі підготовки: лекції, семінари, спецкурси, ділові ігри, тренінги, диспути, дебати, майстер-класи, конференції, круглі столи, «публічні виступи», відеолекторії, міждисциплінарні семінари, психологічні практикуми, робота в мікрогрупах, самостійна та індивідуальна робота, науково-дослідна робота, педагогічна практика, виховні години, тиждень відкритих занять тощо.

Так, лекції надають змогу ознайомитися з науково-теоретичними положеннями щодо музичного виховання дошкільників; семінари формують переконання щодо питань розвитку їхніх музичних здібностей на основі матеріалу лекції; практичні заняття та практикуми, покликані сформувати окремі практичні вміння, актуалізувати досвід, узагальнювати та систематизувати знання в галузі музичного мистецтва.

Своєю чергою заняття у ЗВО здійснюються у формах лекцій, лабораторних, практичних, семінарських, індивідуальних занять, консультацій. Основною формою занять є лекція, яка відіграє важливу роль у системі підготовки майбутніх вихователів до самоосвіти й саморозвитку. Зміст та дидактична технологія лекції є теоретичною й методологічною основою для проведення всіх навчальних занять, і зокрема й самостійної роботи студентів, а також є методом викладання навчального матеріалу в систематичній та послідовній формі.

Доцільно зазначити, що лекція виконує такі функції, як:

- освітня передбачає сприяння пошуку наукових знань у галузі мистецтва, музичних навичок і вмінь формувати музичний світогляд, розширюючи світогляд майбутнього вихователя; оволодіння змістом навчального матеріалу, ознайомлення з досягненнями науки, усвідомлення перспектив подальшого розвитку. Майбутнім вихователям необхідно орієнтуватися в значному масиві інформації, пов'язаної з тенденціями наукових пошуків учених-музикантів, музичними школами, систематизувати інформацію, що необхідно для вироблення основних навичок самоосвітньої діяльності;
- дидактична – ознайомлення студентів із галуззю музики, з її предметним полем, категоріями, закономірностями та методологічними основами формування змісту та характеру подальшої професійної діяльності майбутнього вихователя, розширення знань, стимулювання пізнавального інтересу;
- виховна функція передбачає формування певної системи емоційно-ціннісного ставлення особистості до світу, певних морально-духовних якостей особистості, що проявляється в усвідомленні необхідності постійно вдосконалюватися;
- розвивальна, зумовлена необхідністю забезпечення оптимальних умов для інтелектуального розвитку особистості через залучення її до активної розумової діяльності;
- організуюча функція, що об'єднує в єдину систему зміст і організацію освітнього процесу, передбачає мобілізацію студентів на навчальну діяльність і подальшу самостійну роботу й самоосвіту;
- мотивувальна функція, яка стимулює інтерес студентів до навчання, укріплює їхнє переконання в необхідності знань, їхньому постійному поповненні й розширенні;
- добре підготовлена і проведена лекція активізує пізнавальну діяльність студентів, породжуючи позитивні емоції в студентів, естетичну насолоду від процесу здобування знань і змісту лекційного матеріалу – гедоністична функція.

Однак, своєю чергою практичні заняття мають значний потенціал для підготовки та мотивації майбутніх вихователів до професійної діяльності, що зумовлює трансформацію набутих знань, які впливають на збагачення практичного досвіду здобувачів освіти. Якщо лекція покликана надати студентам узагальнену систему знань із тієї чи іншої дисципліни, то практичні заняття надають можливість деталізувати й конкретизувати ці знання, наблизити теорію до практики. Отже, практичні заняття (фронтальна, групова, індивідуальна) сприяють набуттю здобувачами освіти досвіду професійної діяльності, навички самостійної роботи та роботи в команді, надають можливість перевірити рівень засвоєння майбутніми фахівцями теоретичних знань і забезпечують оперативний зворотний зв'язок із викладачем.

Доцільно зазначити, що практичні заняття відіграють важливу роль у підготовці майбутніх вихователів щодо розвитку музичних здібностей дітей. Розглянемо докладніше можливості семінарських занять щодо підготовки майбутніх вихователів.

У сучасному освітньому процесі семінар – це загальнонавчальна назва широко застосовуваної форми занять із різноманітних навчальних дисциплін, частіше із соціально-економічних і гуманітарних наук. Так, інформаційно-практичні семінари спрямовані на використання кращих педагогічних практик у роботі з дітьми дошкільного віку щодо реалізації музично-освітньої діяльності, що передбачає підготовку відеопрезентацій, використання лепбуків для індивідуальної роботи з дітьми старшого дошкільного віку, а також розвитку творчих здібностей дітей за допомогою музичної діяльності (використання ігор та вправ), а також огляду науково-методичної літератури та інтернет-сайтів за темами семінарів.

Під час семінарів-тренінгів організуються рольові, ділові й моделюючі ігри з проблематики комунікації вихователя з дітьми дошкільного віку. У процесі ігор вихователі та студенти розробляють різні варіанти взаємодії з дітьми в процесі музичної діяльності, відпрацьовують можливі способи поведінки і моделі відносин між учасниками. У ділових іграх учасники добирають найбільш адекватні прийоми і способи поведінки, спілкування й діяльності. Також у процесі семінару-тренінгу відбувається навчання студентів аналізувати причини й наслідки своїх педагогічних дій, прогнозувати їхній можливий вплив на розвиток музичних здібностей дітей, аналізуючи різні види діагностики, її можливості, вказуючи на сильні і слабкі сторони у виявленні особливостей розвитку особистості дитини.

Уміння й навички, отримані студентами в процесі семінару-тренінгу, надалі закріплюються практичним досвідом у формі практичних занять таких, як спостереження та аналіз музичної діяльності дітей дошкільного віку; оцінювання рівня розвитку музичної діяльності; аналіз взаємовідносин дітей у діяльності тощо. Інтеграція знань психології, педагогіки та музики, підкріплення їх педагогічною практикою забезпечать більш високий рівень розуміння сутності керівництва діяльності дітей.

Успішність самостійної практичної діяльності студентів щодо розвитку музичних здібностей дітей багато в чому зумовлена потребою у сформованості дослідницьких умінь. На сучасному етапі в організації самостійної роботи студента (СРС) як форми навчання ефективним є застосування випереджувальних завдань, спрямованих на повне або часткове самостійне оволодіння матеріалом, а також на підготовку до його засвоєння на занятті, особливістю яких є добровільний вибір і виконання. Такі завдання включають в лекції, семінарські заняття, практичні заняття.

Дослідники вважають, що організаційні форми навчання не відокремлюються від методів викладання у ЗВО та є не лише засобом передачі й засвоєння знань, а й формами організації занять. Пріоритет автор надає методам, що спрямовують організаційний вплив на студентів. Нараховують майже 50 різних методів навчання. Кожен метод у конкретних обставинах реалізується у своєрідних поєднаннях декількох прийомів. Вибір провідної методичної системи навчання дуже індивідуальний і варіативний.

Також самостійна робота студентів є важливою формою навчальної діяльності у ЗВО, що передбачається навчальним планом, але ж планується й організовується самим здобувачем освіти, здійснюється в позааудиторний час і може виконуватися в зручних місцях для студента. Виконання ж самостійної роботи не завжди проходить із включенням самостійності майбутнього фахівця.

О. Олексюк визначає форми, які ефективні щодо музичного процесу за різними критеріями [22, с. 125]: за кількістю дітей, за місцем навчання, за часом навчання, за дидактичною метою, за тривалістю часу навчання.

Так, професійна підготовка майбутніх вихователів до музичної діяльності передбачає аудиторну та поза аудиторну організацію змісту навчання. Аудиторний компонент підготовки майбутніх фахівців музичного мистецтва включає лекції, семінари, лабораторні, практичні та індивідуальні заняття. Здобуття студентами музично-педагогічної компетентності як основи їхньої майбутньої музичної діяльності загалом відбувається на лекційно-практичних, практичних та індивідуальних заняттях.

У процесі опанування дисциплін «Основи музичного виховання», «Сучасні технології музично-естетичного виховання дітей», «Організація та керівництво музичною діяльністю дітей у дитячих установах», «Спів із практикумом керівництва дитячим колективом», «Теорія та методика музичного виховання» застосовано лекції, семінари, практичні заняття, які належать до аудиторних форм професійної підготовки майбутніх вихователів до музичної діяльності. Основною ж формою підготовки майбутнього фахівця є індивідуальне заняття, що надає можливість розвитку голосу студента, індивідуальних творчих якостей особистості.

Значенневим компонентом організації змісту підготовки майбутніх фахівців є позааудиторні форми, такі як: курсова, бакалаврська, магістерська роботи, творчі проекти, науково-дослідна робота, олімпіади, вивчення та узагальнення педагогічного досвіду [26]. У мистецькій освіті найбільш ефективними формами організації навчально-виховної роботи слід вважати концерти, концерти-лекції, конкурси, фестивалі, майстер-класи, творчі зустрічі, тематичні вечори та вечори відпочинку, свята, обряди, огляди художньої самодіяльності, походи до театрів тощо.

Оновлення змісту, форм професійної підготовки майбутніх фахівців до музичної діяльності потребує удосконалення методів підготовки. У сучасній дидактиці методи навчання розглядаються як способи сумісної діяльності педагога і студентів, спрямовані на досягнення ними освітніх цілей.

«Метод» (methodos – давньогрец.) є ключовим поняттям будь-якої методики. Уже в стародавніх греків визначення «метод» використовувалося в різних значеннях: як «шлях пізнання», «прийом», «спосіб побудови та обґрунтування системи філософського знання». У педагогіці методи навчання визначають як упорядковані способи взаємопов'язаної діяльності викладача та студентів. Категорія «метод» щодо методики розвитку музичної освіти здобувачів освіти в системі ЗВО розуміється нами як спосіб визначення мети музичної освіти студентів, пізнання музичного мистецтва, засвоєння спеціальних знань для здійснення різних видів музичної діяльності.

Загальнопедагогічні методи в музичному навчанні виконують специфічну роль, вони є практичним інструментом досягнення музичного мистецтва. Так, наприклад: розповідь, пояснення, бесіда, дискусія, лекція (словесні методи) надають можливості в короткий термін передавати великий обсяг інформації в галузі музичного мистецтва, визначити проблему, шляхи її розв'язання, зробити висновки; наочні (нотний матеріал, схеми, таблиці, графіки тощо) – чуттєве ознайомлення із життєвими та мистецькими явищами; практичні – отримання інформації в процесі дій, які формують практичні уміння та навички.

Особливість ролі загальнодидактичних методів у навчанні музики підкреслювали у своїх дослідженнях науковці, музичні педагоги, які зазначали, що спостереження навчає вмінню сприймати музичне мистецтво [3]; метод співпереживання навчає емоційно-чуттєвому досвіду, який у мистецькому навчанні випереджає усвідомленість діяльності [21]; метод порівняння навчає аналізу музики [10]; метод музичного узагальнення є інструментом становлення системи знань, свідомого ставлення до музики [1]; пошуковий метод передбачає самостійне музичне мислення через пошук певних знань про музику [26, с. 116]; методи стимулювання музичної діяльності – створення творчої атмосфери на музичних заняттях (метод емоційного впливу, створення ситуації успіху тощо); методи розвитку емпатії реалізуються в системі вправ і творчих завдань (імітаційне моделювання, синестезія, створення культурного контексту, інтерпретація) [26, с. 120–121]; метод творчих завдань надає змогу інтегрувати культурологічну, виконавську, методичну підготовку та об'єднати всі елементи музичного заняття в єдиний процес (синхронічний та діахронічний аналіз твору) [26, с. 123–124].

На думку О. Рудницької, в мистецькій педагогіці доцільно використовувати такі групи методів [24, с. 155]: наочні; опорно-ілюстративні; евристичні.

О. Олексюк, розглядаючи методи музичного навчання, визначає чотири підходи до класифікації методів: 1) за джерелом знань; 2) за призначенням; 3) за характером пізнавальної діяльності; 4) за дидактичними цілями [22, с. 104].

Для якісного засвоєння змісту професійної підготовки майбутнього фахівця музичного мистецтва, необхідна організація на високому рівні чотирьох компонентів процесу навчання: сприймання, усвідомлення, закріплення, застосування на практиці, – на кожному етапі використовується комплекс методів та засобів. На заняттях із музичних дисциплін у виборі методів реалізуються два підходи: спрямованість на активізацію творчого самовираження або спрямованість на їхнє «муштрування».

Підкреслюючи роль музично-слухового сприйняття, О. Маруфенко визначає методи, що впливають на різні органи сприйняття: методи пояснення та ілюстрації за допомогою відео та аудіотехніки, методи візуальної ілюстрації, метод дотикового підкріплення вібровідчуттів, метод візуального підкріплення припроцепторних відчуттів [20, с. 13].

Загалом, сучасна теорія педагогічної науки нараховує понад 250 різних методів, які поділяються на дві системи: орієнтовані на викладача, орієнтовані на здобувача освіти. На основі такого поділу можна визначити загальнодидактичні та специфічні, спрямовані на опанування музично-педагогічною діяльністю, що орієнтована на викладача та студента.

І. Лернер та М. Скаткін до загальнодидактичних методів професійної підготовки майбутніх вихователів до музичної діяльності відносять пояснювально-ілюстративний, репродуктивний, проблемного викладення, частково-пошуковий, дослідницький [19]. Такі методи можуть бути орієнтованими як на викладача, так і на студента.

На основі вивчення науково-теоретичних праць з основ музичної педагогіки визначено специфічні методи, зокрема, методи, спрямовані на розвиток музичних здібностей студентів; методи, спрямовані на формування в студентів знань і вмінь у галузі музичної педагогіки (спостереження, діагностування, проєктування, творчо-репродуктивного засвоєння, проєктування, моделювання, оцінювання); методи, спрямовані на формування здібностей щодо розвитку музичних цінностей (мотиваційного стимулювання, емоційної концентрації, визначення мистецької цінності, естетичної насолоди, художньої уяви).

4. ВИСНОВКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ПОДАЛЬШИХ ДОСЛІДЖЕНЬ / CONCLUSIONS AND PROSPECTS FOR FURTHER RESEARCH

Отже, основним напрямом вдосконалення професійної діяльності майбутніх вихователів є збільшення аудиторних і позааудиторних форм роботи, зокрема, включення низки нових спецкурсів, озброєння студентів досвідом самостійної діяльності в процесі музично-педагогічної практики в сучасному ЗДО. Основними аудиторними формами є лекційні семінарські, лабораторні, практичні, індивідуальні заняття та позааудиторними, як концерти і їхні різновиди, музичні конкурси, музичні студії, фестивалі, майстер-класи, творчі зустрічі; методи музично-педагогічного навчання можна класифікувати як загальнопедагогічні та специфічні методи, які своєю чергою поділяються на три групи: методи, спрямовані на розвиток музичних здібностей здобувачів освіти; методи, спрямовані на формування в студентів знань і вмінь у галузі музичної педагогіки; методи, спрямовані на формування здібностей щодо розвитку музичних цінностей. Ми погоджуємося з думкою інших науковців, які досліджували проблему в рамках підготовки майбутніх вихователів до музично-педагогічної діяльності, зокрема розвитку музичних здібностей дітей дошкільного віку. Але зазначимо, що найбільш ефективним є процес підготовки майбутніх вихователів в умовах ЗВО саме з використанням різноманітних форм та методів роботи.

Вважаємо, що представлені форми, методи та прийоми підготовки здобувачів освіти у ЗВО матимуть свої особливості залежно від умов їхнього впровадження. Тому необхідно виконати *подальше* емпіричне вивчення, що дасть змогу розробити ефективні програми щодо підготовки майбутніх вихователів до розвитку музичних здібностей дошкільнят.

5. СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ТРАНСЛІТЕРАЦІЯ / REFERENCES (TRANSLATED AND TRANSLITERATED)

1. Абдуллин Э. Б., 1983. Теория и практика музыкального обучения в общеобразовательной школе, Москва, 111 с.
2. Абдуллин, Э. Б., 2006. *Методология педагогики музыкального образования*, Москва: Издательский центр «Академия», 272 с.
3. Аспелунд, Д. Л., 1933. *Основные вопросы вокально-речевой культуры*, Москва: Музыка, 128 с.
4. Бахіча, Е. Е., 2011. Підготовка майбутніх вихователів дошкільних навчальних закладів до професійної діяльності в полікультурному середовищі Криму: *Автореферат дисертації доктора педагогічних наук: 13.00.08*, Одеса, 21 с.
5. Бех, І. Д., 2006. *Виховання особистості: Сходження до духовності*. Київ: Либідь, 272 с.

6. Беленька, Г. В., 2012. Теоретико-методичні засади формування професійної компетентності вихователів дошкільних навчальних закладів в умовах ступеневої підготовки: *Автореферат дисертації доктора педагогічних наук*, Київ, 38 с.
7. Волинець, Ю. О., 2015. *Підготовка майбутніх вихователів дошкільних навчальних закладів до дослідницької діяльності. Підготовка майбутніх вихователів до роботи з дітьми дошкільного віку: компетентнісний підхід* / За загальною редакцією Г. В. Беленької, О. А. Половіної, Київ, с. 194–217.
8. Гавриш, І. В., 2006. Теоретико-методологічні основи формування готовності майбутніх учителів до інноваційної професійної діяльності: *Дисертація доктора педагогічних наук*, Харків, 579 с.
9. Галаманжук, Л. Л., 2007. Підготовка майбутніх дошкільних педагогів до комплексного використання творів пластичного мистецтва в професійній діяльності. *Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету. Серія: Педагогіка, № 2*, Тернопіль: ТНПУ, с. 14–17.
10. Гродзенская, Н. Л., 1953. *Воспитательная работа на уроках пения*. Москва: Акад. пед. наук РСФСР, 156 с.
11. Гуренко, О., 2016. Концепція полікультурної освіти майбутніх соціальних педагогів. *Вісник Черкаського університету. Серія: Педагогічні науки. № 5*. с. 48–55.
12. Давкуш Н. В., 2011. Підготовка майбутніх вихователів дошкільних навчальних закладів до прогностичної діяльності: *Автореферат дисертації кандидата педагогічних наук: 13.00.04, Ялта*, 20 с.
13. *Діти й соціум: особливості соціалізації дітей дошкільного та молодшого шкільного віку* / заг. ред. Н. В. Гавриш, Луганськ: Альма-матер, 2006, 368 с.
14. Дубасенюк, О. А., 2001. *Технології професійно-педагогічної підготовки майбутніх учителів*, Житомир: ЖДПУ, 267 с.
15. Залесова, І., 2014. Можливості особистісно-зорієнтованого навчання у формуванні толерантної особистості майбутнього вчителя. *Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського. Серія: Педагогіка і психологія, № 42(2)*, с. 27–31.
16. Зязюн, І. А., 2011. Мета й характер розвитку особистості з погляду альтернативних парадигм сучасної освіти. Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції «Технології управління освітніми закладами» Полт. держ. пед. ун-т імені В.Г. Короленка, Полтава, с. 8–9.
17. Комарова Т. С., 1990. Воспитатель детского сада. Каким он должен быть. *Дошкольное воспитание, № 3*, с. 35–39.
18. Кондрашова, Л., 2010. Емоційна домінанта підготовки майбутніх педагогів до професійної діяльності. *Рідна школа, № 7–8*, с. 14–19.
19. Лернер, И. Я., 1965. О методах обучения. *Сов. педагогика, № 3*, с. 115–128.
20. Маруфенко, О. В., 2006. Формування вокально-слухових навичок майбутнього вчителя музики: *Дисертація кандидата педагогічних наук: 13.00.02*, Київ, 265 с.
21. Мелик-Пашаев, А. А., 1981. *Педагогика искусства и творческие способности*. Москва: Знание, 96 с.
22. Олексюк, О. М., 2006. *Музична педагогіка*, Київ: КНУКІМ, 188 с.
23. Освітологія: витоки наукового напрямку: монографія, 2012./ за ред. В. О. Огнев'юка; авт. кол.: В. О. Огнев'юк, С. О. Сисоєва, Л. Л. Хоружа, І. В. Соколова та ін., Київ: ВП «Едельвейс», 334 с.

24. Рудницька, О. П., 2002. *Педагогіка: загальна та мистецька*, Київ, 270 с.
25. Савченко, О. Я., 2010. Компетентнісний підхід як чинник якості професійної підготовки майбутнього вчителя. *Науковий часопис Національного педагогічного університету ім. М. П. Драгоманова. Серія 17: Теорія і практика навчання та виховання*, Вип. 14, Київ: Вид-во НПУ ім. М. П. Драгоманова, с. 10–16.
26. Сисоєва С. О., 2006. *Основи педагогічної творчості*, Київ: Міленіум, 346 с.

FORMS AND METHODS OF ORGANIZATION OF PREPARATION OF FUTURE EDUCATORS FOR MUSICAL ACTIVITIES

Oksana Mkrtychian,

Candidate of Pedagogical Sciences,
doctoral student of the Department of Pedagogy
H. S. Skovoroda Kharkiv National Pedagogical University
Kharkiv, Ukraine
ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0003-4962-3631>
mkrtychan79@gmail.com

Abstract. An important period in the preparation of future educators for pedagogical creativity is the period of study in a higher education institution, which lays the theoretical and methodological foundations of the future specialist's readiness for professional, including musical activities in preschool education. The period of training of students is associated with the professional development of the future specialist. The musical and creative development of children depends on the level of training of the future educator.

The purpose of the article is to identify forms, methods and techniques that contribute to the effective organization of training of future educators for the development of musical abilities of preschool children.

In the article, the methods of scientific research, notably analysis, comparison, generalization to study the scientific literature on the outlined problem are used.

In the study, the essence of the concept of "training of future educators" is defined. The basis of music-pedagogical training is the development of musical abilities of students, which involves not only listening, studying music, but also teaching future educators to independently acquire, update and improve their knowledge, as well as the development of their creative thinking.

The stages of preparation of the future educator for musical activities are characterized, namely, at the first stage in the course of training there is a creation of orientation of students on the future musical and pedagogical activity; the second includes the accumulation of theoretical musical and pedagogical knowledge by students, as well as the formation of research skills; the third stage allows to optimize the process of formation of practical and intellectual skills and abilities; the fourth is aimed at consolidating the acquired skills and abilities for the development of musical abilities of children in the process of pedagogical practice of students; at the end there is an independent pedagogical activity which is shown in active and adequate use of the acquired knowledge, abilities and skills in the course of development of musical abilities of preschool children.

It is noted that the improvement of professional activities of future educators is through classroom (lecture, seminar, laboratory, practical, individual classes) and extracurricular (concerts and their varieties, music competitions, music studios, festivals, workshops, creative meetings) forms of work.

Keywords: training of future educators; organization; educational process; students; forms; methods; techniques.

REFERENCES (TRANSLATED AND TRANSLITERATED)

1. Abdullin, Je. B., 1983. *Teorija i praktika muzykal'nogo obuchenija v obshheobrazovatel'noj shkole* [Theory and Practice of Music Education in a Comprehensive School], Moskva, 111 s.
2. Abdullin, Je. B., 2006. *Metodologija pedagogiki muzykal'nogo obrazovanija* [Methodology of pedagogy of music education], Moskva: Izdatel'skij centr «Akademija», 272 s.
3. Aspelund, D. L., 1933. *Osnovnye voprosy vokal'no-rechevoj kul'tury* [The main issues of vocal and speech culture], Moskva: Muzyka, 128 s.
4. Bakhicha, E. E., 2011. *Pidhotovka maibutnykh vykhovateliv doshkilnykh navchalnykh zakladiv do profesiinoi diialnosti v polikulturnomu seredovyschchi Krymu* [The experience of preparing future educators for professional activities in the multicultural space of Crimea]: *Avtoreferat dysertatsii doktora pedahohichnykh nauk: 13.00.08*, Odessa, 21 s.
5. Bekh, I. D., 2006. *Vykhovannia osobystosti: Skhodzhennia do dukhovnosti* [Education of personality: Ascent to spirituality], Kyiv: *Lybid*, 272 s.
6. Bielenka, H. V., 2012. *Teoretyko-metodychni zasady formuvannia profesiinoi kompetentnosti vykhovateliv doshkilnykh navchalnykh zakladiv v umovakh stupenevoi pidhotovky* [Theoretical and methodical bases of formation of professional competence of educators of preschool educational institutions in the conditions of degree training]: *Avtoreferat dysertatsii doktora pedahohichnykh nauk*, Kyiv, 38 s.
7. Volynets, Yu. O., 2015. *Pidhotovka maibutnykh vykhovateliv doshkilnykh navchalnykh zakladiv do doslidnytskoi diialnosti* (Preparation of future educators of preschool educational institutions for research activities), *Pidhotovka maibutnykh vykhovateliv do roboty z ditmy doshkilnoho viku: kompetentnisnyi pidkhid*, Kyiv, s. 194–217.
8. Havrysh, I. V., 2006. *Teoretyko-metodolohichni osnovy formuvannia hotovnosti maibutnykh uchyteliv do innovatsiinoi profesiinoi diialnosti* [Theoretical and methodological bases of formation of readiness of future teachers for innovative professional activity]: *Dysertatsia doktora pedahohichnykh nauk*, Kharkiv, 579 s.
9. Halamanzhuk, L. L., 2007. *Pidhotovka maibutnykh doshkilnykh pedahohiv do kompleksnoho vykorystannia tvoriv plastychnoho mystetstva u profesiinii diialnosti* [Preparation of future preschool teachers for the integrated use of works of plastic art in professional activities], *Naukovi zapysky Ternopil'skoho natsionalnoho pedahohichnoho universytetu. Seria: Pedahohika, 2*, Ternopil: *TNPU*, s. 14–17.
10. Grodzenskaja, N. L. *Vospitatel'naja rabota na urokah penija* [Educational work in singing lessons], 1953, Moskva: Akad. ped. nauk RSFSR, 156 s.
11. Hurenko, O., 2016. *Kontsepsiia polikulturnoi osvity maibutnykh sotsialnykh pedahohiv* [The concept of multicultural education of future social educators], *Visnyk Cherkaskoho universytetu. Seria: Pedahohichni nauky, 5*, s. 48–55.
12. Davkush, N. V., 2011. *Pidhotovka maibutnykh vykhovateliv doshkilnykh navchalnykh zakladiv do prohnostychnoi diialnosti* [Preparation of future educators of preschool educational institutions for prognostic activity]: *Avtoreferat dysertatsii kandydata pedahohichnykh nauk: 13.00.04*, Yalta, 20 s.

13. *Dity i sotsium: osoblyvosti sotsializatsii ditei doshkilnoho ta molodshoho shkilnoho viku*, 2006 [Children and society: features of socialization of children of preschool and primary school age], Luhansk: Alma-mater, 368 s.
14. Dubaseniuk, O. A., 2001. *Tekhnologii profesiino-pedahohichnoi pidhotovky maibutnikh uchyteliv* [Technologies of professional and pedagogical training of future teachers], Zhytomyr: ZhDPU, 267 s.
15. Zaliesova, I., 2014. *Mozhlyvosti osobystisno-zoriientovanoho navchannia u formuvanni tolerantnoi osobystosti maibutnoho vchytelia* [Possibilities of personality-oriented learning in the formation of a tolerant personality of the future teacher], *Naukovi zapysky Vinnytskoho derzhavnogo pedahohichnoho universytetu imeni Mykhaila Kotsiubynskoho. Serii: Pedahohika i psykholohiia*, 42(2), s. 27–31.
16. Ziazun, I. A., 2011. *Meta i kharakter rozvytku osobystosti z tochky zoru alternatyvnykh paradyhm suchasnoi osvity* [The purpose and nature of personality development in terms of alternative paradigms of modern education], *Materialy Mizhnarodnoi naukovo-praktychnoi konferentsii «Tekhnologii upravlinnia osvitnimy zakladamy»*, Poltava, s. 8–9.
17. Komarova, T. S., 1990. *Vospytatel detskogo sada. Kakym on dolzhen byt* [A kindergarten teacher. What it should be], *Doshkolnoe vospytanye*, 3, s. 35–39.
18. Kondrashova, L., 2010. *Emotsiina dominanta pidhotovky maibutnikh pedahohiv do profesiinoi diialnosti* [Emotional dominant of preparation of future teachers for professional activity], *Ridna shkola*, 7–8, s. 14–19.
19. Lerner, I. Ja., 1965. *O metodah obuchenija* [About teaching methods], *Sov. Pedagogika*, 3, s. 115–128.
20. Marufenko, O. V., 2006. *Formuvannia vokalno-slukhovykh navychok maibutnoho vchytelia muzyky* [Formation of vocal and auditory skills of the future music teacher]: *Dysertatsia kandydata pedahohichnykh nauk: 13.00.02*, Kyiv, 265 s.
21. Melik-Pashaev, A. A., 1981. *Pedagogika iskusstva i tvorcheskije sposobnosti* [Art pedagogy and creativity], Moskva: *Znanie*, 96 s.
22. Oleksiuk, O. M., 2006. *Muzychna pedahohika* [Music pedagogy], Kyiv: KNUKIM, 188 s.
23. *Osvitohiia: vytoky naukovoho napriamu*, 2012 [Osvitology: the origins of the scientific field], Kyiv: *VP «Edelveis»*, 334 s.
24. Rudnytska, O. P., 2002. *Pedahohika: zahalna ta mystetska* [Pedagogy: general and artistic], Kyiv, 270 s.
25. Savchenko, O. Ya., 2010. *Kompetentnisnyi pidkhid yak chynnyk yakosti profesiinoi pidhotovky maibutnoho vchytelia* [Competence approach as a factor in the quality of professional training of future teachers], *Naukovyi chasopys Natsionalnoho pedahohichnoho universytetu im. M. P. Drahomanova. Serii 17: Teoriia i praktyka navchannia ta vykhovannia*, 14, Kyiv: Vyd-vo NPU im. M. P. Drahomanova, s. 10–16.
26. Sysoieva, S. O., 2006. *Osnovy pedahohichnoi tvorchosti* [Fundamentals of pedagogical creativity], Kyiv: *Milenium*, 346 s.